

V. BÖLÜM

SAFRANBOLU’NUN KORUNMA VE DÜNYA KENTİ OLMA SERÜVENİ

- 21- “KENDİNİ KORUYAN KENT” SAFRANBOLU’NUN
“KORUNAN KENT”E DÖNÜŞMESİ**
- 22- SAFRANBOLU MİMARLIK DEĞERLERİ
VE FOLKLORU HAFTALARI**
- 23- KORUMADA 2.AŞAMA; SAFRANBOLU
“DÜNYA MİRAS LİSTESİ”NDE**
- 24- KORUMAYA KARŞIT GÖRÜŞLER;
İTİRAZLAR – ELEŞTİRİLER**
- 25- KORUMADA BEKLENTİLER; ÖNERİLER**
- 26- KORUMA SÜRECİNİN İLK YILLARINDA KİMİ
HABER VE YAZILARIN BAŞLIKLARI**
- 27- SAFRANBOLU’YA İLİŞKİN KİMİ
DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ**
- 28- PROF.DR.DOĞAN KUBAN’IN
SAFRANBOLU’YLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ**
- 29- HACİHÜSEYİNLER EVİ VE
BİR RESTORASYON ÖYKÜSÜ**

Safranbolu – 1975

(Fotograf: Yük.Müh.Mimar Mustafa PEJLİVANOĖLU)

Safranbolu – 2015

(Fotograf: İsmet SARAĖOĖLU)

21

“KENDİNİ KORUYAN KENT” SAFRANBOLU’NUN, “KORUNAN KENT”E DÖNÜŞMESİ

Safranbolu, “Kendini koruyan kent”, sonra “Açık hava müzesi”, “Başka Safranbolu yok” ve “Korumanın Başkenti” gibi çeşitli söylemlerle birlikte anılmaya ve anlatılmaya çalışılır. Bunlardan en çok tutulana ve pek sık yineleneni ise hiç kuşkusuz “Kendini Koruyan Kent: Safranbolu”dur.

► SAFRANBOLU’NUN ”KENDİNİ KORUYAN KENT OLMA” NEDENLERİ

Safranbolu, 800 yıldır hep Türklerin yönetiminde kalan ve hiçbir istila görmeden, aynı uygarlığın yerleştiği ve geliştiği bir merkez olmuştur. Safranbolu halkı, kapalı aile ekonomisi ile gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlı bir sosyal yaşantıyı XX.yüzyılın ilk yarısının sonuna kadar devam ettirmiştir.

Dedeler, babalar, evlatlar, torunlar hep bu kentte kalmışlar, ataerkil (*pe-derşahi*) bir aile yaşantısının gereği olarak aynı evde yaşamışlar; yaşanan, barınılan evler, dede yadigarı ve baba mirası olarak özenle korunmuş, baba ocağını söndürmemek geleneğine özellikle saygı duyulmuştur.

Yük. Mimar Ressam Cihat BURAK'ın çizgileriyle Safranbolu'da bir sokak
(T.Turing Kurumu Temmuz-Ağustos/1976 Belleteni'nden alınmıştır)

Safranbolu'da, zamanına göre üst düzey bir sosyal ve ekonomik yaşamın sergilendiği, en az iki katlı, çok odalı evleriyle manevi bağlarını sürdüren genç kuşaklar, hayr-ül halef (*hayırlı evlat*) olma kuralına saygıda da kusur etmeyerek, baba ocağını ne terk etmişler ve ne de satmışlardır. Gerektiğinde onarımına ve mutlaka korunmasına özellikle özen göstermişlerdir.

Safranbolu'nun etnik yapısı değişmediği gibi, geçmiş dönemlerde Safranbolu nüfusunda önemli artışlar da olmamıştır. Safranbolu'da aileler genellikle çok çocuklu değildir. Türkiye'de ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927'de 5.218 olan kent nüfusu, 1935'te 5.571, 1940'da 5.327, 1945'te 5.164, 1950'de 5.388 ve 1955'te de 6.155 olarak, hep 5 bin küsur dolaylarında kalmıştır.

Başka yörelerde yaşayanların aksine, iş ve çalışma için yer değiştirme; gurbete gitme alışkanlığı ve gereği hiç bulunmayan Safranbolu'nun 1927 yılından, 1955 yılına kadar 28 yılda nüfusunun sadece 937 kişi artmış olması ilginçtir. Fazla bir nüfus artışı olmaması, yeni konutlar yapmak gereksinimini ortaya çıkarmamış; eski konutlar, genellikle yeni kuşakları barındırmada sayıca yetersiz kalmamıştır. Bir başka ifadeyle, bu sosyal ve demografik yapı, kentin sivil mimarlık dokusunda eskiye göre bir bozulma olmaması gibi mutluluk duyulan bir sonucu kendiliğinden oluşturmuş ve uzun süre de devam ettirmiştir.

Özetle, Safranbolu'da geçen yüzyılın ortalarına kadar, kent dokusunun bozulmaması; özelliklerini ve niteliklerini koruyabilmiş olması, örgütsel hiçbir çabanın sonucu değildir. Bunun yasal ya da yönetsel bir önlemle de ilgisi yoktur. İşte bu nedenlerle Safranbolu "*Kendini koruyan kent*" olarak ünlenmiştir.

Bu niteleme, daha sonraları başka tarihsel kentlere de yakıştırılmaya çalışılmışsa da, tutmamış ya da o kentlere herhalde Safranbolu kadar yakışmamıştır. Çünkü her semti çok katlı kargir apartmanlarla doldurulmuş, aralarında bir iki ahşap evi her nasılsa bırakılmış kentlere de "*Kendini koruyan kent*" denilmesinin kabul edilebilir bir açıklaması olamaz. Safranbolu, Türkiye'de sivil mimarlık değerlerinin korunması anlayışına öncülük ve önderlik etmesinin yanı sıra, üç beş ev, bir sokak, bir mahalle boyutunda değil, kent ölçeğinde bozulmadan korunan bir sit alanı olduğu için "*Kendini koruyan kent*"tir.

► SEZAR'IN HAKKI SEZAR'A VERİLMELİDİR

Kimi çevrelerin, Safranbolu'nun geçen yüzyılın ortalarına kadar kendini koruyan kent olarak kalmasını, kent dokusunun bozulmamasını açıklamak için, başka nedenler bulma çabasına girdikleri de görülmüştür. Bunlar arasında T.Turing Kurumu Genel Müdürü merhum Çelik GÜLERSOY'un da bulunuşu şaşırtıcıdır. Safranbolu'ya özgü gerçekleri bilmeden ya da yeterli araştırma yapmadan bir yargıya varılması, yanlış değerlendirmelere neden olmaktadır.

Örneğin, Sayın GÜLERSOY tarafından hazırlanan "*Safranbolu*" adlı bir fotoğraf albümünde, "*Safranbolu kasabası, Türkiye'de çok şeyi değiştiren 1950 sonrası çalkantılarından mucize bir rastlantıyla çok az etkilenmiş olarak günümüze kalmıştır*" denilmektedir. Ayrıca, 1970'li yıllarda Anıtlar Yüksek Kurulu'nun Safranbolu ile ilgili olarak üst üste aldığı, "*Safranbolu'yu bütünüyle donduran*" kararların etkisi olduğu ve bugün Safranbolu gibi tarihi bir çevreye sahip olma şansı için, anılan "*Kurul'un kültür nedir bilen üyelerine borçlu olduğu*" görüşüne yer verilmektedir. ⁽¹⁾

Bu görüşlere katılmak olanağı yoktur. Safranbolu'nun korunmasında mucizevi rastlantılar aramak yerine, yukarda değinilen Safranbolu halkına özgü ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik olgular bilinmeli; biliniyor idiyse, yorum ve değerlendirmelerde göz ardı edilmemeliydi.

⁽¹⁾ Çelik GÜLERSOY, Safranbolu, T.Turing Kurumu yayını, 1997

Kaldı ki, Anıtlar Yüksek Kurulu, 1976 yılında devreye girmiştir. Kurul'un bu tarihten sonra aldığı kararların, bu tarihin çok öncelerinden beri zaten korunmakta olan Safranbolu'ya nasıl olumlu bir yansımından söz edilebilir. Aslında, bu Kurul'un devreye girmesine ortam hazırlayan da Safranbolu Belediyesi'dir. Belediye'nin duyarlılığı görmezden gelinmemek gerekir.

Ayrıca, Anıtlar Yüksek Kurulu kararından önce de Safranbolu, "*dondurularak*" değil, içinde yaşanarak korunduğu gibi, bu Kurul'un kararlarından sonra da "*dondurularak*" korunamazdı. Mevcut yapılar onarılıp, yeni işlevler verilerek ve içinde yaşanarak ancak korunabilirdi. Bir koruma savaşı verilmesine gereksinim vardı. "*Sezar'ın hakkı Sezar'a verilmelidir.*" Bu savaşta, başlangıçtaki sosyal ve siyasal tüm riskler, Belediye yönetimi tarafından göğüslenildi.

Şu bilinmelidir ki, Safranbolu'nun kendini korumuş olmasında da, sonradan koruma altına alınmasında da, temel öge, halkın ve yasal temsilcileri yerel yönetimin Safranbolu sevgisidir. Bu sevgiden kaynaklanan duyarlılıklar, kentsel kültürel değerlerin korunması amacına yöneliktir.

► KORUNAN KENT: SAFRANBOLU

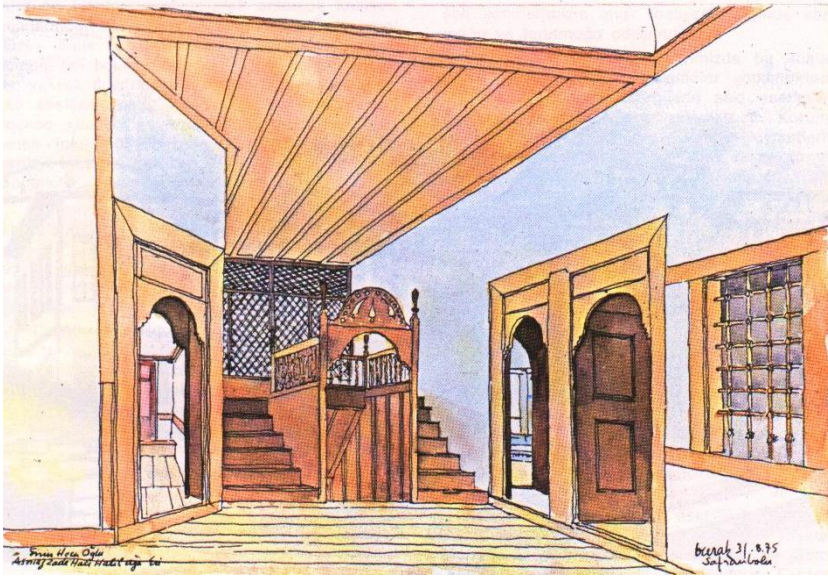
Zaman içinde, Safranbolu "*kendini koruyan kent*" niteliğini devam ettiremez olunca, "*korunan kent*" olma zorunluluğuyla karşı karşıya kaldı. Bunun nedeni, dış etkenlerle çok yıprandığı ve onarımına gereksinimi olduğu için Safranbolu evlerinin korunmasının gündeme gelmiş olması değildir. Safranbolu, örneğin çok büyük paralar harcanarak restore edilen Antalya Kaleiçi'nin restorasyon öncesi durumundan çok farklıydı. Safranbolu'nun evleri, hiçbir zaman Kaleiçi evleri gibi virane bir görünüme bürünmemiştir. Safranbolu evlerinin korunması gereğinin başka nedenleri vardır. En önemli neden, Safranbolu evlerinin çoğunun satılarak sahip değiştirmesinin ortaya çıkardığı sorunlardır.

Bu sorunlar Safranbolu'yu, geçen yüzyılın ortalarında, artık korunması zorunlu bir kent konumuna dönüştürmüştü. Çünkü, ülke düzeyindeki ekonomik, sosyal ve kültürel değişim ve etkileşimler, özellikle 1950'li yıllardan itibaren, Safranbolu'da da ister istemez boy göstermeye başlamıştı.

Ankara-Zonguldak demiryolu üzerinde küçük bir istasyon ve birkaç hanelik bir köy olan Karabük'ün, büyük bir ağır sanayi merkezi olarak 8 Km. gibi çok yakında yer alması, ekonomik açıdan sağladığı yadsınamaz olanakların yanı sıra, Safranbolu'daki, her türlü başkalaşımın nedeni ve etkin gücü olmuştur.

1937 yılında, Demir-Çelik endüstrisinin temellerinin atılmasının ve 1939 yılında da işletmeye açılmasının ardından, Karabük dev adımlarla gelişmiş; kent nüfusu da süratle artmaya başlamıştır. Ancak bir süre sonra, Karabük, kırsal alandan ve yurdun dört bir köşesinden gelenlerin, iş ve aş olanağı bulsalar da, barınma gereksinimlerini karşılayamaz hale gelmiştir.

Aslında şehircilik açısından uygun bir alanda kurulmamış olan Karabük'te barınma olanağı bulamayan her yurttaşın aklına ilk gelen yer Safranbolu olmuş ve bunlara, Safranbolulular, evleriyle ilgili ve kendilerine özgü nedenlerle kucak açıp, yeni hemşehriler kazanmaya başlamıştır.

Yük.Mimar Ressam Cihat BURAK'ın çizgileriyle, Safranbolu'da Asmazade Hacı Halil Ağa evi
(T.Turing Kurumu Temmuz-Ağustos/1976 Belleteni'nden alınmıştır)

► SAFRANBOLU'NUN KORUNMASINDA KARABÜK'ÜN ETKİSİ

Safranbolu'nun, Karabük sayesinde korunduğu söylendiği gibi; Karabük'ün Safranbolu'yu hem bozduğu ve hem koruduğu da söylenmektedir. Safranbolu'nun korunması olayını, konuşmalarında ya da yazılarında anlatanlardan, aralarında, kariyer sahibi akademisyenlerin de bulunduğu kimileri, ısrarla Karabük'te yeni bir kent oluşumunun, Safranbolu'nun korunmasında çok olumlu bir etken olduğunu ileri sürerler.

Hatta, *"Karabük, Safranbolu kent dokusunu hem bozdu; hem korudu"* gibi paradoks içeren söylemlerde de bulunurlar. Örneğin değerli mimar merhum Oktay EKİNCİ Karabük'ün, Safranbolu üzerinde *"yeni yapılaşma baskısını kendisine çekmesinin"*, Safranbolu'nun korunmasındaki önemli etmenlerden biri olduğu görüşünü dile getirir.⁽²⁾

Bu görüşlerin hiç biri, gerçeklerle bağdaştırılamaz. Bir an için bunların geçerliliğini kabul etsek bile, Karabük Demir Çelik Fabrikaları, 1939'da işletmeye açıldığına ve orada yeni yerleşimler bu tarihten sonra başladığına göre, 1939'dan önceki dönemlerde, Safranbolu evlerinin bozulmadan nasıl kalabildiği sorusu yanıtsız kalır. Bu sorunun, 1939 öncesine ilişkin yanıtı, Safranbolu'ya ve Safranbolululara özgü nedenlere değinilerek yukarda açıklanmıştı.

1939 yılı sonrası için ise, Karabük, Safranbolu'nun korunmasında olumlu değil, tersine olumsuz bir etmendir. Çünkü Safranbolu üzerindeki yapılaşma baskısını, Karabük'ün kendisine çekmesi değil, aksine Karabük'te iş ve aş bulsa da, barınma olanağı bulamayanların, bu gereksinimlerinin Safranbolu'ya yönelmesi sonucu, Safranbolu'nun yapılaşma baskısı altında kalması söz konusudur.

Safranbolu evlerini, Karabük'e çalışmaya gelenler satın almış; böylece hem Safranbolu'nun nüfusu artmış, hem de kent dokusunun bozulması hız ka-

⁽²⁾ Oktay EKİNCİ, Uygarlıkların İzinde, Cumhuriyet Gazetesi, 12.04.2007

zanmıştır. Örneğin, 1927-1955 yılları arasındaki 28 yıllık dönemin ortalaması olarak, Safranbolu'da yılda 34 kişi artan ve 1955'te, 6.155'e ulaşan nüfus, 1955'ten 1970'e kadar geçen 15 yıllık dönemin ortalaması olarak yılda 421 kişi artarak 1970'te 12.468 olmuştur. İlerde, tüm yurttaki kentlere göçün ivme kazanmasıyla, Safranbolu kent nüfusu, daha büyük oranlarda artacak; 1975'te 14.793'e; 1980'de 19.440'e ulaşacaktır.

Paçacılar evi - Resimleme: Metin KESKİN
(MESA/1999 Ajandası'ndan alınmıştır)

Bu arada, Safranbolu'ya özgü şu sosyal olguların, nüfus artışının nedeni olan ve kent dokusunun bozulmasına yol açan yeni yerleşimlere olanak hazırladığı gerçeğine de değinilmelidir.

1950'li yıllardan itibaren ataerkil aile düzeni ve geniş aile yaşantısı yerine, anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile statüsü artık Safranbolu'da da egemen olmaya başlamıştır. Geniş ailenin bölünmesi sonucu çekirdek aile anlayışı ile birlikte, yeni konut gereksinimi de ortaya çıkmıştır. Bu arada, en önemlisi ahşap evlerin bakımından bıkmış, temizliğinin güçlüğünden usanmış, yılmış, onarım ve restore için masraf yapmayı gereksiz bulan ya da bunun için ekonomik gücü bulunmayan Safranbolulular, eski evlerini ne pahasına olursa olsun satma arzusu içine girmişlerdir.

Elde edecekleri parayla da, Bağlar'daki yazlık evlerini, dört mevsim oturulabilir biçimde, kargir olarak yeniden yapmak veya bir kooperatife üye olarak Kıranköy ile Bağlar arasında yeni bir ev sahibi olmak istemişlerdir. Ayrıca, Ankara'nın ünlü Belediye Başkanı Vedat DALOKAY'ın, o yıllarda "*insan silosu*" olarak tanımladığı, çok katlı apartmanlarda oturma, yanlış da olsa, farklı bir sosyal statü kazandırdığı inancı, ne yazık ki, Safranbolu'da da yaygınlaşmıştır.

1950'li ve sonraki yıllar, Hastarla'da İşçievleri, Memurevleri adıyla ve bugünkü Emek Mahallesi'nde de 215 evler adıyla kurulan kooperatiflerin üyelerini, çoğunlukla kentin "Şehir" adı verilen tarihsel kesimdeki evlerini satan Safranbolulular oluşturmuştur. Daha sonra Beşbinevler'de veya Kıranköy ile Bağlar arasındaki Hastarla'da,

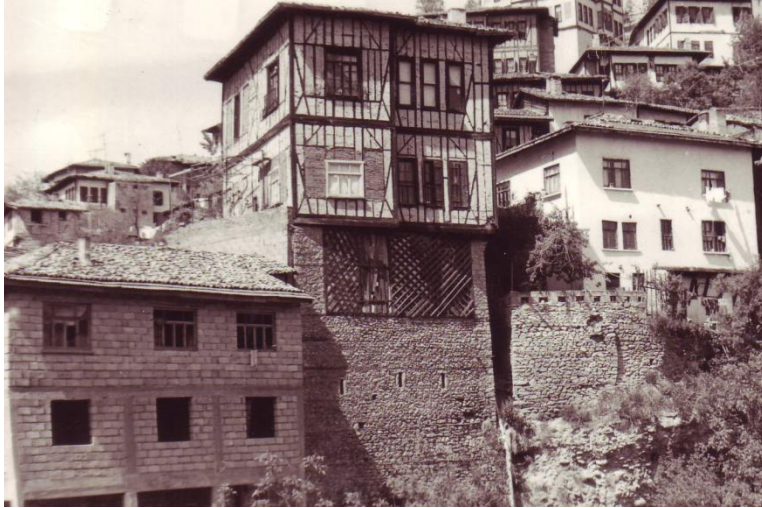

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun uygun koşullardaki kredi olanaklarından yararlanarak çok sayıda konut kooperatifinin faaliyete geçmesi de, kentin Şehir kesimindeki evlerinin satış sürecini hızlandırmıştır.

Eski Safranbolu evlerine alıcı bulmak da zor değildir. Sadece komşu il, ilçe ve köylerinden değil, yurdun dört bir yanından Karabük'e gelenler, Safranbolu evlerinin hazırda bekleyen alıcılarıdır. Satınalma bedelleri çok düşük eski, tarihsel ahşap evler, onlar için ekonomik açıdan en uygun konutlardır.

Böylece, en az iki katlı, çok odalı Safranbolu evleri hızla el değiştirmeye ve sadece bir aile için planlanmış ev ve konaklarda artık birkaç aile barınmaya başlamıştır. En önemlisi bu evler ile yeni malikleri arasında hiçbir manevi bağ bulunmamaktadır. Yeni maliklerin böyle evlerde oturma, böyle evleri kullanma alışkanlıkları, gelenek ve görenekleri olmadığı gibi, evlerinin her tarafını döşeme ve tümünden yararlanma olanakları da yoktur. Aksine yeni evlerinin üst katları için dışarıdan merdiven yaparak, evi yatay ya da dikey birkaç bölüme, daireye ayırıp, kendilerinin oturmadığı bölümleri kiraya vermelerinde çıkarları vardır.

Bu uygulama sonucu, özellikle odalardaki "kara kapak"lı çok sayıdaki küçük pencereler yerlerini, "asri pencere" (!) denilen tek bir geniş pencereye bırakmıştır. Aynı evde kerpiç ya da ahşap materyal yanında, günün kolay sağlanabilir inşaat materyali tuğla, demir ve çimento ve çatıda da oluklu kiremit yanında, Marsilya kiremidi bir arada yer almaya başlamıştır.

Pencereleri "asrileşen" ve "asrileştirilmeye" çalışılan evler

Sahip değiştiren her evin kapısından penceresine, temelinden çatısına kadar değiştirilme arzu ve çabasının yaygınlaşması ve dolayısıyla Safranbolu kent dokusunun bozulmaya başlaması, kentin korunmaya alınmasının en önemli nedenleridir. İşte böylece, "Kendini koruyan kent: Safranbolu" dönemi, önce 1970'li yıllara doğru gelinirken yavaş yavaş, sonra bu yıllarla birlikte çok hızlı bir ivme kazanarak sona ermeye başlamıştır. 1975 sonrası için ancak, "Korunan Kent: Safranbolu" ya da "Korunması Gerekli Kent: Safranbolu" deyimleri, daha uygun bir söylem olabilecektir.

Eski sahiplerinin, örneğin "şu odada dedem kalırdı, şu odada ben ders çalışırdım, şu köşede annem örgü örerd" gibi anılarına sahne olan evler, sakinleri ile aralarındaki bu manevi bağlara ve değerlere saygı sayesinde de korunur-

ken, bundan böyle yeni malikler açısından manevi değil, maddi bağlar ve değerler ön plana çıktığı için Safranbolu evlerini korumada artık başka araçlara, başka yöntemlere gereksinim vardır. Yeni dönemde Safranbolu artık, kamusal ve kurumsal örgütlenmeler ve bir dizi yaptırımlar içeren yasal önlemlerle korunmak zorunluluğuyla karşı karşıya bulunmaktadır.

Özetle, Karabük'ten kaynaklanan yeni yerleşimlerin Safranbolu kent dokusunu koruması değil, bozması söz konusudur. Kentin korunması, gelecek bölümlerde geniş olarak anlatıldığı üzere, Safranbolu Belediyesinin öncülüğünde alınan hem yasal, hem yönetsel önlem ve uygulamalarla başlatılmıştır.

Sadece, Karabük Demir Çelik Fabrikaları'nda teknik ve idari hizmetlerde görevli, kültürel değerlere duyarlı kimi yöneticilerin, birlikte çalıştıkları Safranbolulu seçmenlere, yerel seçimlerde Safranbolu'yu koruma çarpınışı içinde olanlara destek olmalarını salık vermeleri ve ilerde değinileceği üzere Yük.Mimar Sayın Yavuz İnce'nin Safranbolu'ya olan özel ilgisi asla yadsınamaz gerçeklerdendir.

Hacımemişler evi - Resimleme: Metin KESKİN
(MESA/1999 Ajandası'ndan alınmıştır)

► SAFRANBOLU'NUN KORUNMA NEDENLERİ

Safranbolu'nun korunmasının gerekliliğini uzun yıllar önce, Safranbolulu olmayan, edebiyatçı, gazeteci, eski milletvekili ve öğretmen İsmail Habib SEVÜK'ün, Cumhuriyet Gazetesi'ndeki bir yazısının, "Tarihin büyüğü" ve "Yapılış harikası" başlıklı paragraflarında şöyle dile getirmektedir. ⁽³⁾

"...Bu halk havadar yerde yaşamak imkanı varken çukurdaki kasabayı neye bırakmaz? Kasaba çukurda ama, o kasabada asırlar boyu bir büyü var. Tarihin iliklerine işleyen büyü...Sonra oradaki evler. Sokakların darlığından dolayı nakışlı saçakları başbaşa vererek konuşan evler...Herkesin evi yalnız kendinin değil, dedelerinin de doğduğu bir yer. Böyle evler yalnız mesken olmaz, kutsiyet olur. Hiç böyle bir belde eski gömlek atar gibi bırakılabilir mi?"

⁽³⁾ İsmail Hakkı SEVÜK, Cumhuriyet Gazetesi, 09.01.1948

“...Cinci Hanının cenup cephesi dibinde kesme taşlarla örölü heybetler heybeti bir tünel, üç dört yüz metrelik mesafeyi aşarak yukarı çarşıya çıkar... Asırlardan gelen Safranbolu, asırlara gidecek şerefimizdir...Esas kasabada yapılacak tek hayırlı şey eskiyi daha iyi meydana çıkaracak ıslahattır. Eski abidelerin bir kıymığı, yeninin bin yapısından ağır basar...”

Evet, Sayın SEVÜK'ün sözcükleriyle *“Safranbolu gibi bir kent, eski gömlek atar gibi bırakılamayacağı”* ve ülkemiz açısından *“Yüzyıllar öncesinden gelen Safranbolu, yüzyıllar sonrasına gidecek onurumuz”* olduğu için *“kendini koruyan bir kent”*ti; kendini koruyamaz olunca da, *“korunması gerekli bir kent”* olmalıydı. Bu nedenle, yine Sayın SEVÜK'ün deyişiyle yapılabilecek *“tek hayırlı iş, eskiyi daha iyi ortaya çıkaracak düzenlemeyi amaçlamalıydı”*. Bu arada ayrıca, *“eski yapıtların bir kıymığının, yeninin bin yapısından daha ağır bastığı”* göz ardı edilmemeliydi.

Safranbolu'nun korunması olayı, işte bu görüşlerle doğrudan doğruya ilişkilidir. Benzer görüşleri benimseyip savunan, zamanın Belediye Başkanı olarak, bu satırların yazarı 1970'li yılların ortalarında, *“Kendini koruyan kent Safranbolu'dan, korunması gerekli kent ya da korunan kent Safranbolu”* serüvenini de bu gerçeklerin ışığında başlatmıştır. Doğru karar vermek ve haklı çıkmak da, hiç kuşkusuz bir onur ve mutluluk kaynağı olmuştur.

► İLK AŞAMA: 12 HAZİRAN 1975 TARİHLİ BELEDİYE MECLİS KARARI

Safranbolu'yu korumada, bundan böyle örgütsel çabalara, yasal önlem ve yaptırımlara gereksinim duyulan yeni bir dönem başladığında, bu yeni dönemin ilk adımını, zamanın Belediye Başkanının, İmar Yönetmeliği'nde yeni bir düzenleme yapılması amacıyla Belediye Meclisi'ne götürdüğü ve onaylanması isteminde bulunduğu bir öneri oluşturur.

Belediye Meclisi'ne sunulan öneri, evlerin onarılmasında, Belediye Fen İşleri Müdürü, Belediye İmar Müşaviri Yük.Mimar Baran İDİL ve Karabük Demir-Çelik'te görevli Yük.Mimar Yavuz İNCE'den oluşan bir kurulun onayının alınmasını, onarımın ve onarımda kullanılan malzemenin çevreyle uyumlu olmasını, Safranbolu mimarlık dokusunu bozmamasını öngörüyordu. Bu amaçla Belediye İmar Yönetmeliğine ek maddeler konulması istemini içeriyordu.

Sözkonusu önerinin, 12 Haziran 1975 tarihli Belediye Meclisi toplantısında, üyelerin de duyarlılık göstermesi sonucu, oy birliğiyle kabul edilmiş olması, koruma olayının Safranbolu'daki ve hatta ülkemizdeki başlangıcı olarak kabul edilmesi gerekir. Çünkü o yıllarda sadece doğal çevreye, doğa güzelliklerine sahip çıkılarak korunması, tek ve yaygın bir duyarlılık alanını oluştuyordu. Tarihsel kent dokusunun korunması, sadece sanat, tarih, kültür ve mimarlık çevrelerinin bir özlemiydi. Henüz uygulama alanı bulamamıştı.

Nitekim yine o yılların gazetelerinde sık sık, İstanbul Boğaziçi'nde bir yalının ya da Anadolu yakasında geniş bahçeli bir köşkün yandığı haberleriyle karşılaşılırdı. Haberin devamında, *“binanın yanmadığı; Anıtlar Kurulu bir çivi bile çaktırmadığı için yakıldığı söyleniyor”* diye bildirildiğine tanık olunurdu.

Bu durumda, 12 Haziran 1975 tarihli Safranbolu Belediye Meclisi kararı için, *“insan emeğiyle oluşan tarihsel çevreyi korumak; yıllar öncesinin mimarlık dokusunu bozmamak ve böylece yerel olduğu kadar, ulusal kültürel değerlere sahip çıkmak amacına yönelik bir duyarlılığın göstergesidir”* denilmelidir.

Ancak ne var ki, Belediye Meclisi'nin söz konusu kararı, o dönem yürürlükteki yasal prosedür gereğince onay için, Belediyelerin vesayet organı statüsündeki İmar ve İskan Bakanlığı'na gönderildiğinde, kutsal mülkiyet hakkına saygısızlık denilerek, Bakanlığın İmar Planlama Genel Müdürlüğü'nce uygun bulunmayarak onaylanmamış; yeni düzenleme yürürlüğe girememiştir.

Gökçüoğlu Evi - Resimleme: Metin KESKİN
(MESA/1999 Ajandası'ndan alınmıştır)

► BAKANLIK, ESKİYİ SADECE “BİT PAZARI”NDA GÖRMEK İSTİYOR !

Yönetmelik düzenlemesinin onaylanmaması üzerine, aynı dileği yinelemek istemiyle, Ankara'ya makamına gidilip, niçin uygun bulmadıkları sorulduğunda, Bakanlık İmar Planlama Genel Müdürü'nün, bu satırların yazarı, zamanın Belediye Başkanı'na, hiç beklenmeyecek bir tutum sergileyerek “*eskiye rağbet olsa, bit pazarına nur yağardı*” demesi şaşırtıcıydı. Safranbolu yerel yönetiminin duyarlı olduğu bir konuda, Bakanlık duyarsızdı.

Ancak şu da bir gerçektir; İmar ve İskan Bakanlığı onaylamasa da, Safranbolu Belediye Meclisi'nin 12 Haziran 1975 tarihli kararı, mimarlık değerlerinin korunması yolunda, Safranbolu yerel yönetimine onur kazandıran çok değerli bir belgedir. Bu belge, Türkiye'de koruma olayının başlangıcında, Safranbolu yerel yönetimin, “*eski'yi, sadece bit pazarında görmek isteyen!*” Ankara'daki ilgili Bakanlığın bir üst yöneticisinden çok önde olduğunun da ilginç bir göstergesidir.

İmar ve İskan Bakanlığı'nın bu umulmadık duyarsızlığıyla karşılaşıldığı sırada, Safranbolu ile ilgili olarak alınmış ne SİT kararı vardır ve ne de koruma altına alınmış tescilli bina bulunmaktadır. Belediye yapayalnızdır. Mülki yönetim ise, büsbütün duyarsızdır. Safranbolu'yu korumak; değil bağlı olunan Zonguldak Valiliği'nin, Safranbolu Kaymakamlığı'nın bile, ilgi alanında bulunmamaktadır.

► TALİH SAFRANBOLU'NUN YÜZÜNE GÜLÜYOR

İşte böylesine sıkıntılı bir döneme girildiğinde, “*talih Safranbolu'nun yüzüne güldü*” denebilecek ölçüde önemli bir fırsatla karşılaşıldı. “*1975 Avrupa Miras Yılı*” etkinliklerinin Safranbolu'da gerçekleştirilmesi gündeme geldi. 1975 yılı, Safranbolu için mutlu bir dönüm noktası oldu.

Yetkili merciler, “1975 Avrupa Mimari Miras Yılı” etkinlikleri için İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Mimarlık Fakültesi’ni görevlendirir. Fakülte’nin “Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü” (MTRE) bu görevi üstlenir. Mayıs/1975 ayı içerisinde, bir akşam üstü, Belediye Meclis Üyesi Nurettin ERGÜL, Demir-Çelik İşletmeleri’nde görevli bir arkadaşın benimle görüşmek, tanışmak istediğini bildirdi. Bu kişi, daha sonraları çok yakın ilişki içerisinde olacağımız Yük.Müh.Mimar Yavuz İNCE idi.

Yavuz İNCE, Karabük’te görev almadan önce İTÜ’de bir süre asistanlık yaptığını, Türkiye’nin de üye olduğu Avrupa Konseyi’nin 1975 yılını Avrupa’da “*mimari miras yılı*” olarak kabul ettiğini, bu yıllı ilgili Türkiye’deki kutlamaları gerçekleştirmek üzere görevlendirilen MTRE’deki hocalarının, mimarlık değeri olan en özgün yapıların bulunduğu Safranbolu’da, Belediye ile ortaklaşa bir etkinlik yapmak istediklerini ve benden bu konuda yanıt beklediklerini bildirdi.

Hiç düşünemeyeceğim çok ilginç bir öneriydi. Ancak Belediye olarak, “*bir kuruşa bin takla atılan*” bir konumda bulunduğu için Sayın İNCE’ye, “*bu olay Belediye’ye ne kadar paraya mal olacaktı*” diye sordum; bir bilgisi yoktu. Genel olarak öneriye çok sıcak yaklaştığımı, ancak, ayrıntılara ilişkin bilgilendirilmeye gereksinim duyduğumu İTÜ’deki MTRE yetkililerine bildirmesini rica ettim.

Bu görüşmeden iki gün sonra Doç. Dr. Metin SÖZEN aradı, yeterli paralarının olduğunu, Belediye’ye parasal külfetlerinin olmayacağını, sadece düzenlenecek etkinlikler için Safranbolu’ya gelecek konuklara barınma olanağı sağlamayı; sergiler ve toplantılar için de uygun mekanlar bulmayı Belediye’nin üstlenmesini istedi. Hemen kabul ettiğimi bildirdim.

► 200 DOLAYINDA KONUK, EVLERDE AĞIRLANIYOR

İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) gibi çok saygın bir yüksek öğretim kurumunun düzenlediği çok önemli bir toplantıya Safranbolu ev sahipliği yapacaktı; televizyon ve basın Safranbolu’dan bahsedecekti. Safranbolu’nun tanıtımında, korunması gereğini geniş bir çevreye anlatmada bundan daha uygun bir fırsat ele geçmezdi. Safranbolu’da otel ve pansiyon yoktu ama Safranboluluların geleneksel konukseverlikleri vardı. Bunu biliyordum, buna güveniyordum. Gelen konukların barınmalarının bir sorun yaratmayacağına inanıyordum. Haklı çıktım; kendileriyle görüştüğüm hemşehrilerimin hemen tamamı, evlerinde konuk ağırlamayı severek kabullendiler.

Evlerinde konuk kabul edecek hemşehrilere gönderilen anket formlarında, kaç kişiyi barındırabilecekleri, evli çift veya bekar erkek ya da bayan tercihleri olup olmadığı soruluyordu. Alınan yanıtlara göre, MTRE’nin gönderdiği listeden hangi konuğun, hangi hemşehride kalacağı çok önceden belirlendi, hem ev sahibine ve hem de konuğa duyuruldu.

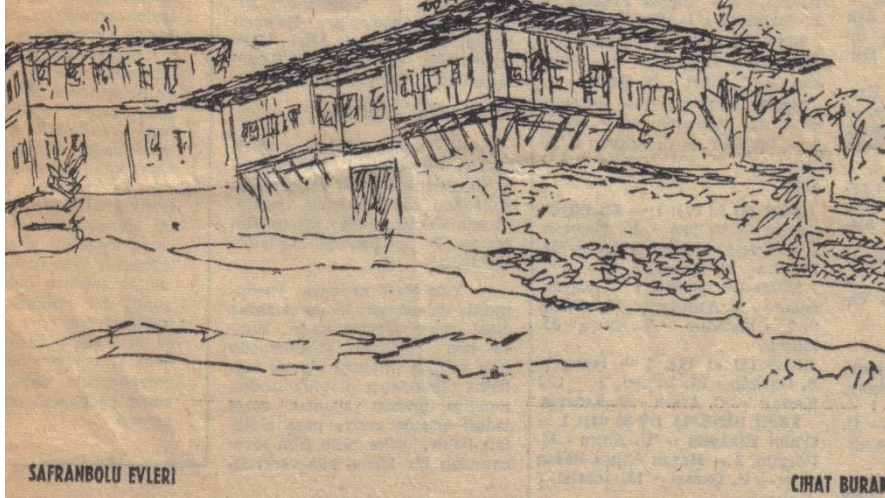
O günlerde kamuoyuna malolmuş önemli isimler konuklarımız arasında yer alıyordu. Örneğin, İTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanı ve MTRE Başkanı Prof.Dr. Doğan KUBAN, Prof.Dr. Nezih ELDEM, Prof.Dr.Mehmet ÇUBUK ve Doç.Dr. Metin SÖZEN başta olmak üzere çok sayıda üniversite öğretim üye ve görevlisi, Safranbolu’daydı. Kültür Bakanlığı Müsteşarı Prof.Dr.Emin BİLGİÇ’in yanı sıra, çeşitli Bakanlıklardan üst düzey bürokratlar, ressam Cihat BURAK, Heykeltıraş Zühtü MÜRİTOĞLU, Şair Arslan KAYNARDAĞ, Neyzen Niyazi SAYIN gibi sanatkarlar da konuklarımız arasındaydı.

Ayrıca, kendilerine ait Safranbolu evleri fotoğraflarını sergileyecek olan Yıldız Teknik'ten Yük. Müh. Mimar Reha GÜNAY ile Yük. Müh. Mimar Mustafa PEHLİVANOĞLU da gelmişti. Hemşehrimiz, büyük folklor üstadı, Sadi Yaver ATAMAN da Safranbolu'da bulunuyordu.

Konuklar 30 Ağustos 1975 günü geldiler; kendilerini Arslanlar Halk Eğitim Merkezi'nde Belediye Başkanı olarak bizzat karşıladım. Orada kayıtları yapıldıktan sonra, rehber olarak görev verilen Safranbolulu gençler, konukları hazır bekletilen özel otomobillerle kalacakları evlere bıraktılar.

Konuklar yemeklerini, o zamanki adıyla Arslanlar İşçi Lokali'nde yiyeceklerdi; bu amaçla 10 lira karşılığı tabldot yemek çıkartılması konusunda lokal yetkilileriyle anlaşmaya varılmıştı. Ancak uygulanamadı; ev sahipleri sabah kahvaltısı yaptırmadan bırakmadıkları gibi, börek ve baklava başta olmak üzere, çeşitli Safranbolu yemekleri hazırlayarak, konuklarının öğle ve akşam yemeklerinde de sofralarında bulunmalarında ısrarlı oldular.

Konuklardan ünlü Ressam ve Yük.Mimar Cihat BURAK'ın çizgileriyle, Safranbolu Evleri Cumhuriyet Gazetesi'nde

Böylece, Safranbolu'ya gelen kültür, sanat, tarih ve mimarlık alanları ile ilişkili ya da basın ve televizyonla ilgili veya kamu kurumlarında görevli 200 dolayında konuğun, benzeri olmayan bir uygulamayla Safranbolu evlerinde ağırlanmaları sonrasında, sadece karşılıklı etkileşim ve iletişim ortamı yaratılmakla kalmadı. Konuklar Safranbolu'yu ve Safranboluluları tanıyarak, koruma konusunda, görev alanlarında ve etkin çevrelerde Safranbolu'nun elçisi ve sözcüsü konumunda işlevler üstlendiler.

Bu arada konuklarla ev sahipleri arasında, uzun yıllar devam ettirilen ve belki halen de sürdürülen dostluklar ve yakınlıklar da doğdu. Kimileri de, sonraki yıllarda, evlerinde kaldıkları ya da tanıştıkları Safranboluluların, çocuklarının yüksek öğrenimleri ve aile bireylerinden birinin hastalığı gibi özel sorunlarıyla da ilgilendiler ve yardımcı oldular.

Safranbolulularca konukların ağırlanması ve konukların Safranbolu'ya sahip çıkması olayı ile ilgili olarak, yıllar sonra, 04.05.2012 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin "Bilim Teknoloji Dergisi"ndeki, "*Osmanlı Kent Kültürünün En Büyük*

Yaşamsal İmgesi: Safranbolu” başlıklı yazısında Prof. Dr. Doğan KUBAN şu görüş ve değerlendirmelerde bulunacaktır.

“...Olasılıkla o zamana kadar hiçbir benzer yerel halk ve kentli aydın bu kadar güzel ve içtenlikli bir ortamda yan yana gelmemişlerdi. Kanımca bu Cumhuriyet tarihinin en görkemli kültür buluşmalarından biriydi. Misafirperver Safranbolu halkı gerçekten güzel bir halktı. Bu haftalar birkaç yıl sürdü. Sergiler, seminerler, konferanslar, ziyafetler, tartışmalar bu küçük Anadolu kasabasını entelektüel bir aydınlanmanın odağı yaptı. Bugün Safranbolu’nun Dünya tarihi mirası olarak var oluşu o büyük aydınlanma etkinliğinin sonucudur...

... Safranbolu etkinlikleri kentlere yağmalanacak toprak ve yıkılıp yeniden yapılması gereken köhne yapılar olarak bakan bir anlayıştan, bir toplumsal kültür mirası olarak görmeye dönüşen bir anlayışa yol açan bir kültür atılımıydı...”

Eski yılların Safranbolu’sundan bir görünüm

Safranbolu’yu korumanın, Türk ve Dünya kamuoyuna tanıtmanın ilk adımları böyle atılmıştır. “Eskiye rağbet olsa, bit pazarına nur yağardı” diyenlere asla itibar edilmemiştir. Buna karşın, eskiye değer vermenin, eskiyi saklayıp korumanın önemini dile getiren aşağıdaki özdeyiş, Safranbolu’ya rehber olmuştur.

**Sakla samanı gelir zamanı,
Sakladım samanı, geldi zamanı;
Kar yağdı kiraz zamanı,
Sattım samanı, yaptırdım bu hanı.**